

PŘÍSPĚVEK UZAVŘEN S ROZPOREM KE DNI 18.9.2019**Daň z příjmů****547/26.06.19 Tvorba a rozpouštění daňových opravných položek v situaci jednoho či více spoludlužníků**

Předkládají: Ing. Lucie Čírková, daňový poradce, číslo osv. 4885

Ing. David Krch, daňový poradce, číslo osv. 3560

Cílem tohoto příspěvku je vyjasnit otázku vzniku okamžiku povinného rozpouštění daňových opravných položek u pohledávek, které jsou věřitelem vymáhány u jednoho nebo více spoludlužníků.

Situace v praxi, o které se jedná

V praxi je zcela běžné, že dodavatel si v různé fázi dodávky (tj. před dodávkou, v průběhu dodávky nebo i po její realizaci) zajistí svou vlastní pohledávku tak, že ji může vymáhat současně u více dlužníků. Jedná se o postup, který dodavatel v postavení věřitele uplatní zejména v situaci, kdy očekává, že se odběratel může dostat nebo případně již reálně dostane do platebních potíží a následného úpadku a věřitel chce mít možnost svou pohledávku plně uspokojit u jiného dlužníka resp. spoludlužníka.

Z hlediska pravidel pro tvorbu daňových opravných položek dle zákona č. 593/1992 Sb. o rezervách pro zjištění základu daně (dále jen „ZoR“) lze výchozí situaci shrnout následujícím způsobem:

1. Na straně věřitele se jedná o zajištění rizik plynoucích z případné nedobytnosti své vlastní pohledávky za dlužníkem, u které jsou splněny obecně podmínky pro tvorbu opravných položek vymezené zejména v ustanovení §2 ZoR.
2. Pohledávka není promlčená.
3. Kromě původního dlužníka může věřitel zaplacení pohledávky dle ad. 1 vymáhat i na třetích stranách, které jsou z pohledu věřitele v postavení spoludlužníků na základě různých titulů a úkonů, například jsou avaly blanco směnky, uzavřeli smlouvu o přistoupení k dluhu, podepsali ručitelské prohlášení (např. jako součást rámcové kupní smlouvy uzavřené mezi věřitelem a původním odběratelem) atd.
4. Společným znakem všech variant spoludlužníků, o kterých uvažujeme, a kterých se týká tento příspěvek, je skutečnost, že:
 - a. Nedochází k zániku původní pohledávky a vzniku nové (tj. nejedná se o tzv. privativní novaci dluhu);
 - b. Původní pohledávka se vůči všem spoludlužníkům nemění z hlediska původní splatnosti a její výše;
 - c. Věřitel je v postavení, kdy může původní pohledávku uplatňovat i nadále u původního dlužníka nebo u kteréhokoli ze spoludlužníků, který má povinnost tento závazek plnit;

- d. I přes to, že ze strany spoludlužníka se jedná o plnění z titulu ručení za závazky původního dlužníka, z pohledu věřitele se stále jedná o vymáhání původní vlastní pohledávky vzniklé z titulu dodávky realizované věřitelem (tj. pohledávky účtované do zdanitelných výnosů) a pro věřitele resp. pro účely uplatňování pravidel ZoR se nejedná o pohledávku z titulu ručení apod.

Uplatnění daňových opravných položek resp. okamžiku jejich rozpouštění na straně věřitele

Z hlediska uplatnění daňových opravných položek na straně věřitele zvažujeme výlučně situace, ve kterých má věřitel možnost tvorby daňových opravných položek dle ustanovení §8, §8a a §8c ZoR k původní pohledávce za původním dlužníkem a kdy daňové opravné položky vytvořil v souladu se ZoR.

Hlavním důvodem pro přípravu a předložení tohoto příspěvku je otázka, kdy vzniká věřiteli povinnost rozpustit vytvořené daňové opravné položky a následně provést daňově účinný odpis pohledávky v situaci, kdy původní pohledávka je současně vymáhána na jednom nebo více dalších spoludlužnících.

K vymáhání původní pohledávky věřitelem u spoludlužníka dochází prakticky až poté, kdy původní dlužník pohledávku neplní např. ani po zaslání písemné výzvy a existuje důvodná obava, že ani plnit nebude. Na straně jedné se původní dlužník dostává do situace, která může být sama o sobě na straně věřitele důvodem pro povinné zrušení opravných položek dle ustanovení §8 odst. 2 ZoR a §8a odst. 4 ZoR (např. již proběhlo insolvenční řízení a je znám jeho výsledek). Na straně druhé věřitel, který jednal s péčí řádného hospodáře a včas si zajistil platné tituly pro vymáhání své pohledávky u třetích osob, pokračuje ve vymáhání své původní pohledávky u spoludlužníka resp. spoludlužníků, kteří mají povinnost pohledávku věřitele uspokojit. Jedná se tedy o situaci, kdy věřitel nadále pokračuje v aktivním (obvykle soudním) vymáhání své vlastní pohledávky, která byla součástí jeho zdanitelných výnosů a která splňuje obecné podmínky ustanovení §2 ZoR pro tvorbu opravných položek.

ZoR shora uvedenou situaci explicitně neřeší, nicméně současně ani nevylučuje. Pokud věřitel vymáhal svou vlastní pohledávku na původnímu dlužníkovi a v rámci řádného hospodaření vymáhá svou pohledávku dále na jednom nebo více spoludlužníků s tím, že se stále jedná o původní věřitelovu pohledávku, která na počátku splnila podmínky ustanovení §2 ZoR a byly k ní tvořené opravné položky dle §8, §8a nebo §8c ZoR, měl by být ZoR vykládán v tom smyslu, že k naplnění podmínek pro povinné rozpuštění opravných položek dle ustanovení §8, odst. 2 ZoR a §8a, odst. 4 ZoR nedochází v situaci, kdy je původní pohledávka věřitelem nadále vymáhána u spoludlužníka a obecné podmínky tvorby opravné položky dle §2 ZoR jsou splněné na úrovni spoludlužníka (nebo spoludlužníků). Povinnost věřitele provést rozpuštění vytvořených opravných položek by měla být chápána a vykládána až v návaznosti na okamžik, kdy podmínky ustanovení §8, odst. 2 ZoR a §8a, odst. 4 ZoR jsou naplněné na úrovni všech existujících spoludlužníků (tj. například všichni spoludlužníci jsou postupně postiženi úpadkem, jehož výsledek je znám atd.).

Pokud by se jednalo o případ, kdy věřitel bude např. v situaci ukončení insolvenčního řízení vůči původnímu dlužníkovi a neexistuje dále titul pro tvorbu opravné položky dle

§8 ZoR, rozpustí věřitel opravnou položku v souladu §8 odst. 2 ZoR a současně je oprávněn vytvořit opravnou položku podle §8a ZoR z titulu vymáhání pohledávky za spoludlužníky. Domníváme se, že tento výklad je v souladu s účelem definovaným v §4 odst. 3 ZoR³, neboť nadále trvají důvody pro tvorbu opravné položky k vlastní existující a aktivně vymáhané pohledávce, jejíž výsledek vymáhání je však nejistý.

Tento výklad samozřejmě nevylučuje obecnou možnost věřitele provést rozpuštění opravných daňových položek a případný odpis pohledávky dle vlastního ekonomicky racionálního rozhodnutí dříve, tj. například již na základě proběhlého insolvenčního řízení u původního dlužníka, pokud věřitel usoudí, že další vymáhání pohledávky u spoludlužníků není ekonomicky opodstatněné apod.

Opačný výklad, který by sledoval výlučně osud prvotní vlastní pohledávky bez ohledu na její zajištění a následné vymáhání na straně spoludlužníků by u věřitele mohl vést k situacím, kdy by věřitel byl nucen rozpustit příslušné opravné položky již např. v okamžiku ukončení insolvenčního řízení za původním dlužníkem a provést ve stejný okamžik i daňově relevantní odpis této pohledávky i přes to, že věřitel by měl stejnou pohledávku řádně zajištěnu (např. prostřednictvím avalované bianco směnky apod.) a nadále ji vymáhal nebo mu i byla spoludlužníkem průběžně splácena. Rozpuštění opravné položky a současný odpis pohledávky by značně zkresloval aktuální finanční výkazy věřitele. Povinnost rozpuštění opravné položky bez současného odpisu pohledávky by pro věřitele byla z daňového pohledu nepříznivá, neboť v dalších zdaňovacích by případná ztráta z odpisu nesplacené části pohledávky nebyla kryta rozpouštěním opravné položky a nebyl by tak naplněn účel tvorby opravných položek dle §4 odst. 3 ZoR.

Pro doplnění uvádíme, že:

- 1) Shora uvedený výklad by měl platit pro všechny pohledávky bez ohledu na jejich stáří resp. datum vzniku a bez ohledu na znění ZoR, které by mělo být na dané pohledávky aplikováno.
- 2) Na shora uvedený výklad by neměla mít vliv skutečnost, že věřitel ve svém účetnictví provede rozvahové přeúčtování původní pohledávky za původním věřitelem na pohledávku za spoludlužníkem. Takový postup je pouze zachycením skutečnosti, na kom je původní pohledávka aktuálně aktivně vymáhána, nicméně se stále jedná o původní pohledávku, která naplňuje podmínky tvorby opravných položek dle ustanovení §2 ZoR.

Závěr

Navrhujeme potvrdit závěr, že:

- 1) V situaci, kdy věřitel aktivně zajišťuje a následně vymáhá svou pohledávku, která při svém vzniku splňuje podmínky tvorby opravných položek dle ustanovení §2, §8, §8a a §8c ZoR, vedle původního dlužníka současně nebo postupně na jednom nebo více spoludlužnících, vzniká věřiteli povinnost

³ §4 odst. 3 ZoR „Opravné položky slouží ke krytí ztrát z odpisu pohledávek, k nimž jsou vytvořeny, nebo ke krytí rozdílu mezi jmenovitou hodnotou pohledávky a její pořizovací cenou sjednanou při postoupení postupníkovi. Opravné položky se zruší ve stejném období, kdy pominuly důvody, pro které byly vytvořeny“.

rozpustit vytvořené opravné položky až k okamžiku, kdy pominou důvody pro jejich existenci na úrovni všech spoludlužníků.

- 2) Pokud k předmětné pohledávce byly tvořeny opravné položky dle §8 ZoR a příslušné insolvenční řízení bylo již ukončeno a pro opravné položky za původním dlužníkem dle §8 ZoR již nepřetrvává žádný titul, má věřitel právo příslušné opravné položky vytvořené původně dle §8 ZoR překlasifikovat na opravné položky vytvořené dle §8a ZoR, a to za předpokladu, že předmětná pohledávka je nadále aktivně vymáhána u spoludlužníka (spoludlužníků).
- 3) Tímto není dotčeno právo věřitele provést rozpuštění příslušných opravných položek dříve, pokud podmínky pro jejich rozpuštění jsou splněny minimálně na úrovni jednoho dlužníka (resp. spoludlužníka).

Stanovisko GŘŘ:

Na úvod je třeba zdůraznit, že pro účely tvorby a rušení opravných položek podle zákona č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoR“) je nutné vždy odlišit situace, kdy lze pohledávku vymáhat na dlužníkovi (dlužnících), od případů, kdy lze pohledávku vymáhat na „dalších osobách“, které však nejsou v postavení dlužníka (např. ručitelé). Toto rozlišení je důležité proto, že ZoR váže podmínky tvorby a rušení opravných položek pouze k první skupině, tj. k dlužníkovi (dlužníkům).

Z tohoto důvodu platí následující stanovisko pouze na situace, kdy se jedná o vztah věřitele a dlužníka (dlužníků), tj. na případy převzetí dluhu či přistoupení k dluhu (dále jen „spoludlužnictví“). Zajištění rizik plynoucích z případné nedobytnosti pohledávky jiným způsobem nemá vliv na systém tvorby a rušení opravných položek podle ZoR.

Podle ustanovení § 3 odst. 3 ZoR musí být tvorba opravných položek vždy zaúčtována podle právních předpisů upravujících účetnictví.

Podle § 4 odst. 3 ZoR opravné položky slouží ke krytí ztrát z odpisu pohledávek, k nimž jsou vytvořeny, nebo ke krytí rozdílu mezi jmenovitou hodnotou pohledávky a její pořizovací cenou sjednanou při postoupení postupníkovi. Zároveň platí, že opravné položky se zruší ve stejném období, ve kterém pominuly důvody, pro které byly vytvořeny, pokud zákon nestanoví jinak (např. § 4, § 8 nebo § 8a ZoR).

V případě opravných položek vytvořených podle § 8 ZoR tento zákon výslovně stanoví, že se tyto opravné položky zruší v návaznosti na výsledky insolvenčního řízení nebo v případě, pokud byla pohledávka účinně popřena. Zároveň zákon v situaci, kdy pominou důvody pro existenci opravné položky vytvořené podle tohoto ustanovení, nebo na základě rozhodnutí poplatníka připouští možnost snížit vytvořenou opravnou položku na úroveň, která by mohla být vytvořena podle § 8a ZoR.

Pro opravné položky vytvořené podle § 8a ZoR odst. 1 ZoR platí, že se zruší, pokud pominou důvody pro jejich existenci nebo pokud pohledávka, k níž byla opravná položka vytvořena, se promlčela, popřípadě nastaly důvody, za nichž se odpis

pohledávky považuje za výdaj (náklad) na dosažení, zajištění a udržení příjmů podle ZDP.

Váže-li ZoR podmínky tvorby nebo rušení opravné položky vytvořené podle § 8, § 8a nebo § 8c tohoto zákona k osobě dlužníka, musí být v případě „spoludlužnictví“ tyto podmínky splněny u všech dlužníků. Jinými slovy za situace, kdy věřitel může vymáhat pohledávku současně u více dlužníků, je nutné vždy posuzovat splnění podmínek tvorby a rozpouštění opravných položek a následného daňového odpisu u všech „spoludlužníků“.

V případě výše popsaného „spoludlužnictví“ (tj. pokud neuvažujeme situaci, kdy je pohledávka zajištěna ručitelem):

1. lze souhlasit se závěrem předkladatele uvedeným pod bodem 1,
2. k závěru uvedenému pod bodem 2 uvádíme, že pokud budou splněny podmínky pro tvorbu opravných položek podle § 8 ZoR u všech „spoludlužníků“, má poplatník právo využít možnosti upravené v § 8 odst. 3 ZoR, tj. na základě svého rozhodnutí snížit opravnou položku vytvořenou podle § 8 ZoR na úroveň, která by mohla být vytvořena podle ustanovení § 8a ZoR, a
3. nelze souhlasit se závěrem uvedeným pod bodem 3, neboť podmínky pro rozpouštění opravných položek musí být splněny u všech „spoludlužníků“.